

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПАСПОРТУ РЕГІОНУ

У статті обґрунтовано необхідність проведення інноваційної паспортизації регіонів, що, на думку автора, сприятиме відкритості та доступності інформації про інноваційний потенціал та стан інноваційної активності у регіоні. Запропоновано методику формування інноваційного паспорту та надано рекомендації щодо формування складових розділів інноваційного паспорту регіону.

В статті обосновано необхідність проведення інноваційної паспортизації регіонів, що, по мнению автора, будет способствовать открытости и доступности информации об инновационном потенциале и состоянии инновационной активности в регионе. Предложена методика формирования инновационного паспорта и предоставлены рекомендации относительно формирования составных разделов инновационного паспорта региона.

The necessity for innovative certification of regions has been proved in this article. The author believes it will promote openness and accessibility of information on the innovative capacity and the state of innovation activity in the region. The technique of forming the innovative passport has been suggested. Recommendations on the formation of innovative components of sections of the passport of the region have been proposed.

Ключові слова: інновації, інноваційні процеси, регіональний інноваційний розвиток, економіка регіону, інноваційний паспорт регіону.

Розвиток науки, техніки та технологій є пріоритетом інноваційно орієнтованої економіки та охоплює всі сфери господарювання. Це, в свою чергу, вимагає розробки методологічного інструментарію, який має забезпечити об'єктивний, своєчасний та повний аналіз динамічних, соціальних, наукових, техніко-технологічних, правових, екологічних, ресурсних, фінансових складових інноваційного процесу і на цій базі – формування нових стратегій і механізмів модернізованого управління інноваціями як на державному, так і на регіональному рівні.

Питанням активізації інноваційних процесів у регіонах присвячено праці багатьох дослідників. У цих роботах відображені різні аспекти інноваційної політики держави, пов'язані із стимулюванням інноваційної діяльності у регіонах та надані рекомендації щодо ефективності використання інноваційного потенціалу.

Так, І.А.Гриджук, зважаючи на перспективність розвитку науки і технологій, наголошує на необхідності запровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку регіону, що, на його думку, сприятиме сталому розвитку економіки як регіонів, так і держави в цілому [1].

У дослідженнях Л.І.Федулової поглиблено теоретико-методологічні засади регіонального інноваційного розвитку та висвітлено механізми активізації регіональної інноваційної політики [2].

Механізм відбору інноваційно-інвестиційних проектів для фінансування за

рахунок внутрішніх коштів регіону та інших джерел пропонують Т.В.Кулініч, Ю.Г.Бондаренко, Н.А.Цимбаліста [3].

Вплив регіональної інноваційної політики на розвиток економіки регіону досліджує З.Р.Костак [4].

Формування ефективної інноваційної моделі розвитку регіонів шляхом створення відповідного інституційного середовища розглядає З.Варналій [5].

В той же час, як показує світовий досвід, ефективність розвитку економіки регіону багато в чому залежатиме від того, наскільки дієвою буде обрана стратегія у контексті сформованої інноваційної політики на рівні регіону. З огляду на це актуальною та цілком доречною видається розробка так званого «інноваційного паспорту регіону», який в умовах інноваційного спрямування економіки повинен сприяти активізації регіональної інноваційної діяльності та надавати вичерпну інформацію щодо інноваційних процесів на відповідних територіях.

Метою даної статті є обґрунтування рекомендацій щодо методики формування інноваційного паспорту регіону та опису його складових розділів.

Проведення інноваційної паспортизації регіону дозволить, на нашу думку, представити особливості інноваційного розвитку кожного регіону та запропонувати інвесторам саме ті інноваційні проекти, які є пріоритетними для соціально-економічного розвитку регіону. Важливим також є представлення тих підприємств регіону, що займаються інноваційною діяльністю та установ інноваційної інфраструктури, котрі тією чи іншою мірою задіяні в інноваційних процесах.

У нашому розумінні інноваційний паспорт регіону – це систематизований перелік підприємств регіону, що займаються чи мають намір займатися інноваційною діяльністю. Тобто це узагальнена інформація про інноваційну активність регіону і ті підприємства, які займаються виробництвом інноваційної продукції та потребують залучення коштів як вітчизняних, так і іноземних інвесторів для фінансування інноваційних програм та проектів. Подана в інноваційному паспорті інформація повинна задовольняти низку ключових вимог з боку користувачів даної інформації і бути об'єктивною, динамічною, забезпечувати повноту наведених відомостей і їх достовірність та передбачати постійний моніторинг інноваційних процесів у регіоні (рис. 1).

Для формування такого паспорту управлінню економіки регіону потрібно мати вичерпну інформацію про функціонування у регіоні підприємств, зайнятих виробництвом інноваційної продукції. Для цього кожне підприємство повинно систематично надавати відомості у формі стандартизованої анкети головному управлінню економіки про свою діяльність та вказувати, які саме види інноваційної продукції виготовляє підприємство та їх частку у загальному обсязі виробництва, чи має намір

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

воно співпрацювати з інвесторами (як вітчизняними, так і іноземними), куди будуть спрямовані кошти, чи має намір підприємство розширювати свою діяльність та впроваджувати нові інноваційні процеси, технології тощо. В свою чергу, співпраця з інвесторами передбачає наявність у підприємств бізнес-планів із детальним описом виробничого процесу, необхідних обсягів вкладення коштів та терміну їх окупності, очікуваного прибутку тощо.

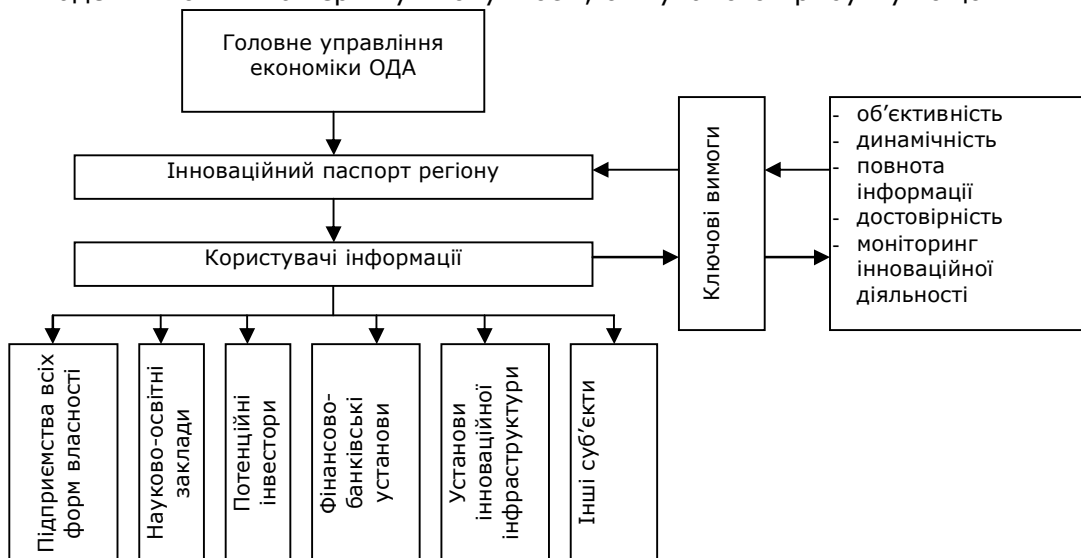

Рис. 1. Відповідність відомостей інноваційного паспорта ключовим вимогам з боку користувачів інформації

Інноваційний паспорт повинен складатися із декількох розділів, у яких будуть розкриватися передумови та потенціал розвитку інноваційної діяльності конкретного регіону, визначатиметься його інноваційна активність. Наразі вважаємо за необхідне надати методичні рекомендації щодо підготовки інноваційного паспорта регіону та обґрунтувати сутність його структурних елементів.

Кожен інноваційний паспорт доцільно починати із вступу або загальних засад:

1. Загальні засади.

У даному розділі визначається сутність, мета та завдання інноваційного паспорта регіону, вказується на необхідність проведення інноваційної паспортизації та очікувані вигоди від представлення такого документу. При цьому даний розділ повинен достатньо лаконічно відображати мету та цілі розвитку регіону у контексті інноваційної спрямованості його розвитку та детально описувати завдання, котрі забезпечуватимуть досягнення цілей.

2. Законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють здійснення інноваційної діяльності.

Цей розділ повинен містити перелік всіх чинних нормативних актів, що

прямо чи опосередковано регулюють інноваційну діяльність у регіоні.

3. Загальні відомості про регіон.

Тут наводяться історичні, географічні та геополітичні відомості про регіон, описується його природно-ресурсний потенціал, кліматичні умови, адміністративний поділ, екологічна ситуація на території регіону, земельний, лісовий фонд регіону, мінерально-сировинні ресурси тощо.

4. Пріоритетні напрями розвитку регіону та інвестиційно-інноваційні переваги.

У даному розділі необхідно вказати пріоритети соціально-економічного розвитку регіону з урахуванням інноваційної спрямованості його розвитку у розрізі окремих галузей та напрямів, звернувши увагу на пріоритетні та перспективні для регіону напрями реалізації інноваційних програм та інвестиційно-інноваційні переваги регіону.

5. Показники соціально-економічного розвитку регіону.

Тут на основі аналізу процесів за попередній період (як правило, рік) наводяться детальні відомості про стан економіки регіону як за галузями матеріального виробництва, так і за галузями спеціалізації, що відіграють провідну роль в економіці регіону. Наведену інформацію доцільно подавати в розрізі як по окремих адміністративних одиницях, так і за діяльністю найбільших підприємств регіону. Для більш повного володіння інформацією доцільно наводити дані також за минулі періоди.

6. Промисловий та агропромисловий потенціал.

Даний розділ повинен інформувати про стан промислового комплексу та аграрного сектору регіону і містити оцінку їх інноваційного потенціалу. Тут необхідно надати відомості про обсяги та динаміку промислового виробництва, в тому числі інноваційного виробництва, структуру реалізованої промислової продукції за видами діяльності та частку інноваційної продукції у її структурі, виробництво найважливіших видів промислової продукції та, зокрема, інноваційної продукції, частку промислової та інноваційної продукції, реалізованої регіоном, до загальнодержавного обсягу реалізації. Відомості про обсяги промислового та інноваційного виробництва й обсяги реалізованої промислової та інноваційної продукції доцільно подати і в розрізі по окремих районах та містах області. Щодо агропромислового комплексу, то необхідно звернути увагу на функціонування агропромислових підприємств у регіоні, їхню специфіку, напрями виробництва сільгосппродукції, структуру сільськогосподарського виробництва тощо.

7. Трудовий потенціал.

Відомості про наявність у регіоні кваліфікованої робочої сили дають можливість потенційним інвесторам отримати інформацію про трудові ресурси регіону, його кваліфікацію, продуктивність праці тощо. У даному розділі необхідно якомога повніше описати демографічну характеристику

регіону, зокрема існуючу та прогнозовану кількість і вікову структуру трудових ресурсів, їхню кваліфікацію, зайнятість та стан ринку праці, рівень безробіття тощо. Ці показники дозволять потенційним інвесторам та підприємцям, що відновлюють чи розширюють виробництво, проводять його диверсифікацію, визначити, чи буде забезпечена виробнича діяльність кваліфікованою робочою силою, а органам сприяння зайнятості населення регіону вчасно відреагувати на потреби у кваліфікованих працівниках та, при необхідності, здійснити їхню перепідготовку відповідно до потреб інноваційного розвитку.

8. Науково-освітній та науково-технічний потенціал.

Процес інтеграції наукових, фінансових та виробничих підприємств у кластери чи інші організації інноваційного типу сприяє науковим розробкам та науково-технічному розвитку інноваційної діяльності. З огляду на це, даний розділ повинен охоплювати відомості про стан науково-освітньої діяльності, кількість наукових, науково-освітніх закладів, науково-дослідних, дослідно-експериментальних, дослідно-конструкторських, упроваджуючих, проектних організацій, їх співпрацю з підприємствами регіону тощо. Важливо звернути увагу на відповідність вказаних закладів спеціалізації економіки регіону, кількісну та якісну характеристику наукових кадрів. Окремим пунктом можна вказати на функціонування чи можливість та доцільність формування у регіоні технопарків, технополісів, кластерів, центрів високих технологій, створених на базі провідних наукових установ.

Доцільною є інформація про напрями фундаментальних наукових досліджень, кількість розробок даних закладів та установ, наявність наукових розробок світового рівня, опис найцікавіших розробок та їх прикладне значення, кількість отриманих патентів.

9. Соціальна інфраструктура регіону.

Цей розділ визначає рівень розвитку соціальної інфраструктури регіону та її вплив на рівень життя населення і надає відомості щодо діючих у регіоні закладів охорони здоров'я, освітніх закладів, закладів культури (театрально-видовищних закладів) та спорту, політичних партій, благодійних фондів та інших громадських організацій. Доцільно звернути увагу на забезпеченість населення даними закладами та установами, послугами, бібліотечним фондом тощо.

10. Інноваційна інфраструктура.

Даний розділ є одним із найважливіших при розробці інноваційного паспорту, адже саме за наявністю та ступенем розвитку інноваційної інфраструктури виробники інноваційної продукції та потенційні інвестори оцінюватимуть майбутні умови своєї діяльності. Тому даний розділ повинен містити вичерпні відомості про стан фінансово-банківської, ринкової, транспортної, телекомунікаційної, інформаційної інфраструктури тощо. Для забезпечення повноти поданої інформації необхідно звернути увагу на обсяг

та якість послуг, що пропонують установи інноваційної інфраструктури тим підприємствам та установам, які безпосередньо займаються розробкою та впровадженням інноваційних проєктів, виробництвом та реалізацією інноваційної продукції. Визначаючи стан розвитку фінансово-банківської інфраструктури, необхідно надати відомості про державну інноваційну фінансово-кредитну установу та її регіональне відділення, її функції та повноваження, вказати кількість банків, кредитних спілок, венчурних фондів, інвестиційних та інноваційних фондів, що діють у регіоні, обсяги залучених заощаджень (в тому числі на душу населення) та обсяги кредитів, наданих суб'єктам господарювання, в тому числі спрямованих в інноваційну діяльність, умови надання кредитів під інноваційні проєкти.

Надаючи відомості про рівень розвитку ринкової, транспортної, телекомунікаційної, інформаційної інфраструктури, необхідно вказати на наявність агенцій регіонального розвитку, регіональних центрів інноваційного розвитку та інших супутніх установ, їх функції та повноваження, подати інформацію про функціонування бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів та інших посередницьких структур, що діють у регіоні, страхових, консалтингових, рекламних, виставкових фірм та компаній, теле- і радіокомпаній, провайдерів Інтернету, телефонної мережі та покриття мобільним зв'язком території області, щільність автошляхів та залізниць, наявність портів та аеропортів, обсяги пасажирських і вантажних перевезень тощо.

11. Зовнішньоекономічна діяльність.

Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у регіоні характеризує особливості діяльності підприємств регіону та, відповідно, ступінь їх розвитку. Від стану співпраці іноземних партнерів із вітчизняними товаровиробниками залежатиме надходження фінансових ресурсів з-за кордону та, зокрема, іноземних інвестицій, що сприятиме новітнім розробкам та випуску інноваційної продукції. З огляду на це, даний розділ повинен містити якісну та кількісну характеристику зовнішніх відносин у сфері торгівлі, надання послуг, виконання робіт тощо, міжрегіональних та зовнішньоекономічних зв'язків, транскордонного та міжрегіонального співробітництва, оцінку кон'юнктури світового ринку тощо.

12. Підприємства, що займаються інноваційною діяльністю.

Тут необхідно подати детальні відомості щодо функціонування у регіоні підприємств, зайнятих виробництвом інноваційної продукції, вказати, яку саме продукцію вони виготовляють (чи мають намір виготовляти) та її виробничі характеристики, напрями та обсяги впровадження інновацій і сучасних технологій на даних підприємствах, ефективність використання останніми нових технологічних процесів тощо. Доцільно здійснити та подати оцінку ефективності інноваційної діяльності на цих підприємствах з використанням показників техніко-технологічного стану підприємства за

такими напрямками: ступінь технічної оснащеності праці, прогресивність застосовуваних технологій, технічний рівень устаткування і обладнання, що використовується на підприємстві, ступінь механізації та автоматизації праці, рівень екологічної безпеки виробництва тощо.

13. Перелік інноваційних проектів та бізнес-пропозицій для потенційних інвесторів.

У даному розділі необхідно подати інформацію про інноваційні проекти, що реалізуються в регіоні, та проекти, що є пріоритетними і перспективними для розвитку регіону, а їх реалізація позитивно вплине на соціально-економічний розвиток регіону, його інвестиційно-інноваційний клімат та конкурентоспроможність.

14. Інноваційний рейтинг регіону.

Оцінка інноваційного рейтингу регіону здійснюється за фінансово-економічним, інтелектуальним, організаційним та правовим типами ресурсів.

На основі офіційної інформації про інноваційну діяльність у регіоні виводиться рейтинг області відносно загального по Україні. Розрахунок показників рейтингу здійснюється виключно на основі офіційних статистичних даних. При визначенні показників рейтингу інноваційної активності регіону за основу потрібно брати показники, які є найбільш вагомими при прийнятті рішень щодо інвестування коштів в інноваційні проекти та здійснення інноваційної діяльності, зокрема рівень економічного розвитку регіону, рівень розвитку ринкової та фінансової інфраструктури, трудовий потенціал регіону, діяльність регіональних органів влади з приводу реалізації інноваційних проектів та їх сприяння розвитку інноваційних процесів у регіоні тощо.

Окремим пунктом доцільно навести позиції окремих районів відносно до обласних значень. При цьому результати рейтингу доцільно подавати як у табличній, так і в ілюстративній формі.

15. Координати учасників інноваційного процесу в регіоні.

Це завершальна частина, в якій містяться відомості про місцезнаходження основних учасників інноваційного процесу регіону, зокрема юридичні адреси, відомості про посадових осіб, контактні телефони, інформаційні Інтернет-представництва даних організацій, установ тощо та посилання на інші корисні Інтернет-сайти.

Запропонований інноваційний паспорт регіону, на нашу думку, сприятиме впровадженню інновацій на відповідній території та залученню інвесторів до реалізації інноваційних проектів. Використовуючи подану у роботі методику формування інноваційного паспорта, можна підвищити інвестиційно-інноваційну активність певного регіону. Це забезпечить ефективне використання інноваційного потенціалу регіону та дієвість реалізації інноваційної політики задля досягнення його місії та інноваційної стратегії розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гриджук І.А. Формування стійкого розвитку регіонів / І.А. Гриджук // Економіка та держава. – 2008. - №1. – С.37-39.
2. Федулова Л.І. Концептуальні засади державної регіональної промислової політики в умовах інноваційного розвитку / Л.І. Федулова // Стратегічні пріоритети. – 2008. - №1 (6). – с.112-119.
3. Кулініч Т.В. Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності в регіоні / Т.В. Кулініч, Ю.Г. Бондаренко, Н.А. Цимбаліста // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/27_20.pdf
4. Костак З.Р. Вплив регіональної інноваційної політики на розвиток економіки регіону / З.Р. Костак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип..19.4. – с.171-176.
5. Варналій З. Регіональна інноваційна політика України: проблеми та стратегічні пріоритети / З. Варналій // Економіст. – 2007. – №9. – С.36-39.